

Rood, Roder, Roodfrankering

Inleiding

Het is 7 uur s'avonds en de eerste verzamelaars komen binnen. Enkelen met grote dozen onder de arm. De belangstelling is gewekt. Oud? vraagt de ene. Nieuw, mompelt de andere. Uilen? Weet ik niet zegt de eigenaar. Nijmegen?, Natuur?, Literatuur?, Prehistorie?. Dit zijn zo nog enkele dingen die in de loop van de avond gevraagd worden. Uiteindelijk neemt een andere verzamelaar alles mee naar huis "om rustig uit te zoeken". Wat gebeurt hier allemaal? In ieder geval geen "handel" want er wordt niet gepraat over waarde. Zoek maar uit wat je kunt gebruiken hoor je regelmatig. Hier vinden verzamelaars elkaar die verder kijken dan alleen postzegels. Ze hebben "roodfrankering" oftewel frankeermachinstempels ontdekt als boeiend verzamelgebied om hiermee hun filatelistische verzameling uit te breiden.

Hoe verzamel je dit nou is een regelmatig gestelde vraag door leken op het gebied van stempels. Hier is geen eenduidig antwoord op te geven. Roodfrankering is op vele manieren te gebruiken in je eigen verzameling. Verzamel je een bepaald motief dan zal je zoeken naar stempels waar een leuke afbeelding van je eigen verzamelgebied zit. Bijv een vogel, een trein een kasteel etc. Anderen verzamelen een bepaalde plaats of streek en zullen vooral kijken naar de plaatsnaam in het stempel, terwijl weer anderen alle afdrukken van een bepaald merk frankeermachine zoeken. Bovendien kunnen behalve de roodfrankering ook nog andere dingen op de enveloppe interessant zijn voor verzamelaars zoals aantekenstrookjes, administratieve PTT stempels en de coderingen die onder op de brief aangetroffen worden en die gebruikt worden in het automatisch sorteerproces bij de PTT.

afb 1 Afdruk van een Universal machine.

De frankeermachine in Nederland

Het frankeren door middel van frankeermachines is niet iets van de laatste jaren. In 1920 werden frankeermachines bij besluit van het 7e UPU congres te Madrid toegelaten in het internationale verkeer. De PTT beslist welke machines mogen worden toegelaten. In Nederland werden de eerste machines in 1925 in gebruik genomen. Het betrof hier Universal Postal Franker Machines welke stempelde met 6 vaste waardecliché's in rode kleur en gedurende korte tijd met zwarte plaatsnaam-datumstempels, welke echter reeds spoedig ook in rood werden afgedrukt. Nog twee machines werkten met vaste waardecliché's namelijk de Neopost en de Universal Simplex. De overige in Nederland toegelaten merken konden allen elk gewenst bedrag afdrukken tot 99,5 -999,5 of 9999,5 cent naargelang de capaciteit van de machines. De verrekening kon op verschillende manieren geschieden:

- waardemeter: De machine werd door de PTT op een bepaald bedrag ingesteld, dat vooruit betaald moest worden.
- met waardekaarten: PTT verstreekte bij vooruitbetaling waardekaarten van een bepaald bedrag en de machine werd geblokkeerd nadat een bedrag was verbruikt.
- in rekening courant: de gebruiker betaalt vooruit het geschatte maandelijkse bedrag en het verschil met het werkelijke bedrag wordt periodiek verrekend.

Gebruikte merken frankeermachines

In onderstaande tabel vinden we een overzicht van in Nederland gebruikte merken en de vroegste maand van gebruik.

1	Universal Postal Franker	sept	1925
2	Francotyp	sept	1927
3	Hasler	nov	1929
4	Komusina	okt	1930
5	Neopost	aug	1931
6	Safag	nov	1948
7	Universal	feb	1950
8	Postalia	jun	1951
9	Satas	nov	1951
10	Frama	nov	1953
11	Pitney-Bowes	jan	1962
12	Krag	jun	1974

afb 2 Afdruk van een Safag machine De nummering van deze machine loopt van SA 500 tot SA 538.

Het merk Universal Postal Franker is buiten gebruik. Komusina werd vervangen door de Postalia. De Universal fabriek werd overgenomen en deze machine werd opgevolgd door de Pitney-Bowes Machines. De Satas machines werden in oktober 1954 wegens ernstige gebreken door de PTT verboden, maar in februari 1970 werd een nieuw verbeterd model in gebruik genomen.

Algemene voorwaarden voor het gebruik

De voorschriften van de PTT zijn in de loop van de jaren natuurlijk regelmatig gewijzigd. De technische ontwikkelingen maken dat bepaalde artikelen verval- len, en andere nieuwe voorwaarden worden toegevoegd. Zo geschiedt afreke- ning tegenwoordig altijd in rekening-courant en worden waardekaarten en waardemeter niet meer gebruikt.

Huidige voorwaarden

De machine moet van een door de PTT goedgekeurd fabrikaat zijn.

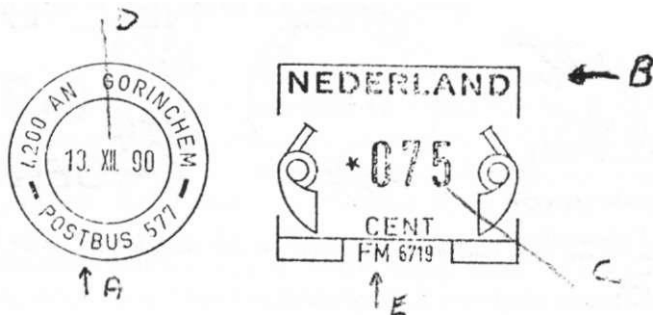
In de stempelafdruk moeten voorkomen (zie afb. 3):

- a - een aanduiding van de naam van de gebruiker
(postbusnummer of adresaanduiding)
- b - het woord Nederland
- c - een waardestempel
- d - een datumstempel
- e - een afkorting van het machine merk, gevolgd door een nummer

De afdruk dient van een heldere kleur te zijn

In de stempelafdruk mag een reclametekst opgenomen worden, welke links van het datumstempel moet aangebracht zijn.

De reclametekst mag een andere kleur hebben.

afb 3 De elementen die in een stempel moeten voorkomen.

Bijzonder gebruik

Tot nu toe is er alleen iets verteld over het standaard gebruik van frankeremachines. Er zijn echter ook andere mogelijkheden. Enkele daarvan worden hieronder beschreven.

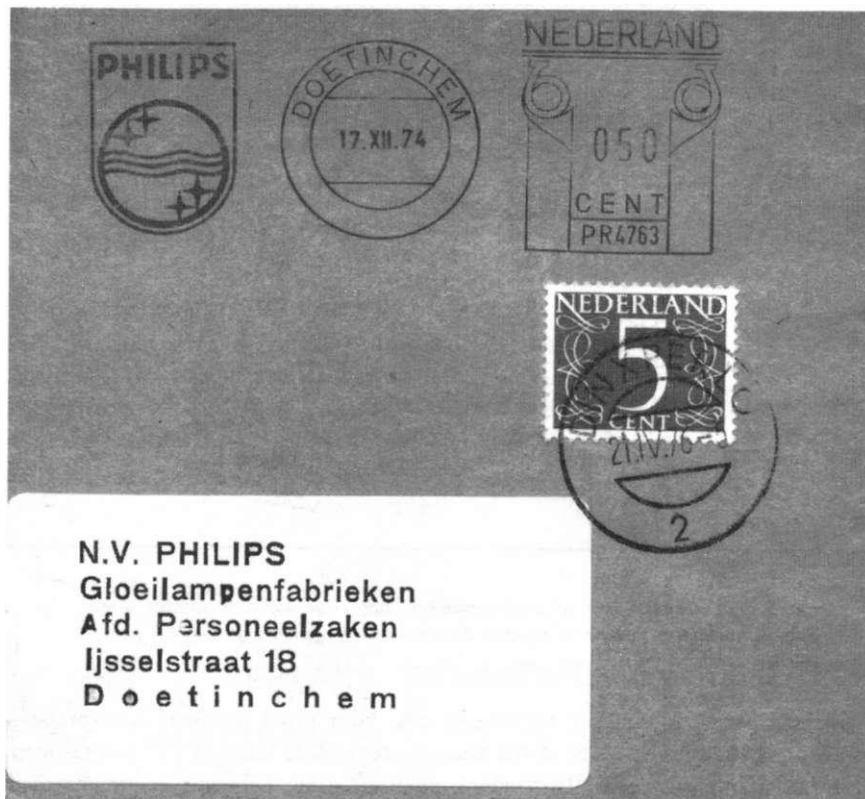
Er zijn bedrijven die hun klanten een antwoord enveloppe willen sturen, zodat de klant geen port hoeft te betalen. Het is mogelijk om een enveloppe met een frankeremachine te frankeren en deze bij te sluiten. Het datum deel mag in dit geval worden weggelaten. De retour enveloppe moet dan op het postkantoor van een dagtekenstempel worden voorzien. Deze retour enveloppen zijn vaak te herkennen omdat de reclame in de roodfrankering overeenkomt met de geadresseerde (zie afb. 5).

afb 4 Bij de Nederlandse Posterijen werden Postalia machines gebruikt bij inning van onvoldoende gefrankeerde stukken (Zie aanduiding 024 cent PORT). Afdrukken altijd in blauw.

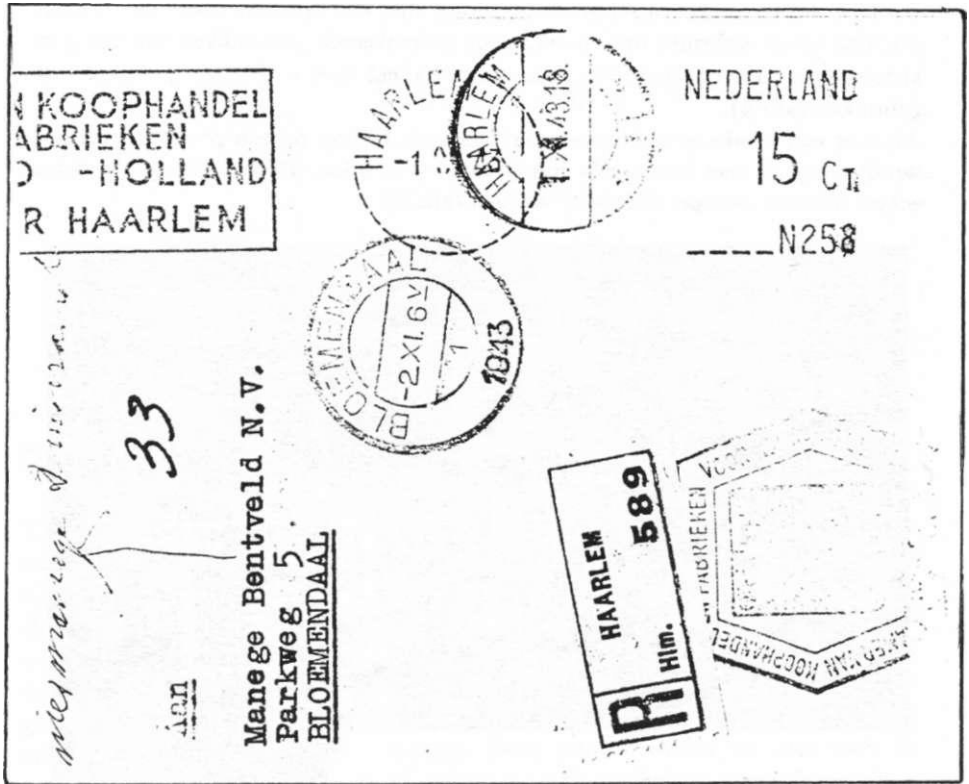
De PTT heeft frankeermachines in gebruik met een speciaal doel. De Postalia machine wordt gebruikt om onvoldoende gefrankeerde poststukken van een port afstempeling te voorzien. Op deze wijze is het niet nodig om portzegels te gebruiken (afb 4).

Als met een frankeermachine een onvoldoende bedrag op een poststuk geplaatst wordt, mag er met postzegels bijgefrankeerd worden. Deze postzegels moeten echter met een stempel ontwaard worden (afb 5).

afb 5 Brief die als antwoordenvolpe gebruikt is. Doordat de enveloppe lang is blijven liggen was een bijfrankering noodzakelijk. Deze werd op het kantoor van retourzending voorzien van een dagtekenstempel.

Niet alleen gewone post kan van een frankeermachine afdruk worden voorzien. Ook speciale diensten zoals aantekenen en expresse zijn mogelijk. Deze stukken moeten in dat geval op het postkantoor worden aangeboden (afb 6).

afb 6 Ook aangetekende of expressestukken mogen gefrankeerd worden d.m.v. frankeermachines, doch deze stukken dienen dan wel afzonderlijk aan het loket te worden aangeboden.

Er zijn een aantal bijzondere regelingen o.a. voor grote partijen. Als sprake is van kortings regelingen moet in het waarde stempel de tekst "PTT" voorkomen. Als in het stempel de tekst "Bijzondere regeling" staat, hebben we te maken met uitstelbare post. Deze post hoeft niet direct verwerkt te worden door de PTT, maar mag eventueel een dag of wat blijven liggen (afb 7).

H. Geurts

afb 7 Machine van Margriet knippatronen waarbij van een kortingsregeling gebruik werd gemaakt herkenbaar aan "PTT" in het waardestempel. De tekst "Bijzondere regeling" geeft aan, dat het om uitstelbare post gaat.

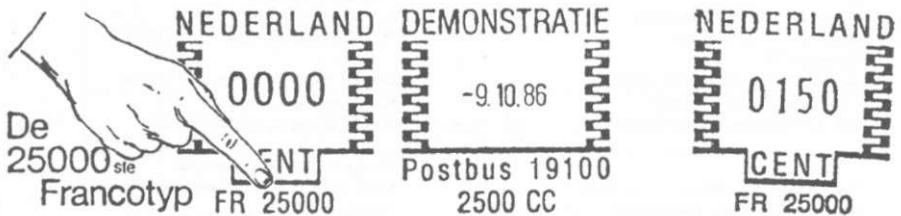
Literatuur

Postgids 1939/1940, uitgave PTT.

Filatelie Encyclopedie, uitgave Samson 1979, pag. 235-243.

Postgids 1989, uitgave PTT.

Frankeermachines en hun gebruik in Nederland (deel 1, 2 en 3), L. Janssen, in Maandblad K.V.B.P. Studiekring nr. 254, 255 en 256, 1996.

afb 8 Afdruk van een Demonstratiemodel (specimen).